

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examen bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen scorepunt(en) in mindering wordt/worden gebracht.
- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolon een zeer ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolon.
- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolon.
- 5 Indien bij de vertaling van een kolon een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolon, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Tekst 1

- 1 **maximumscore 2**
  - a. Nero 1
  - b. (Het voorbeeld betreft Augustus en) Nero behoort tot de familie van Augustus / tot het Iulisch-Claudische huis 1Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 2 **maximumscore 2**
  - a. (a) principatu (suo) (regel 2) / princeps (regel 2) (in communi quidem) republica (regel 3) 1
  - b. Voordat hij keizer was / In de tijd van de republiek was Augustus wreed; toen hij keizer was geworden werd hij mild 1Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerkingen

- Bij a. alleen een scorepunt toekennen wanneer de twee citaten die de verschillende staatsvormen aanduiden juist zijn.
- Bij b. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide elementen van het antwoord juist zijn.

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 1
(unus ex) consciis (deferebat) (regel 9-10)

4 C

5 maximumscore 2

- Eerst beschrijft hij de gedachten van Augustus / Eerst geeft hij de gedachten van Augustus indirect weer / door middel van A.c.l.'s weer 1
  - Daarna laat hij Augustus hardop zijn gedachten uitspreken / Daarna geeft hij de gedachten van Augustus letterlijk / in de directe rede weer 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

6 maximumscore 2

Twee van de volgende antwoorden:

- Cinna is van adel.
- Cinna is de kleinzoon van Pompeius.
- Cinna is nog niet eerder op een misdrijf betrapt.
- Cinna is nog jong.

Of woorden van overeenkomstige strekking.

7 maximumscore 1

incolume (regel 17)

8 maximumscore 1

analogie (als argument)

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'voorbeeld'.

9 maximumscore 2

- a. Severitate (regel 26) 1
- b. clementia (regel 29) 1

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer bij b. als antwoord is gegeven 'ignosce (regel 29)'.

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Twee van de volgende antwoorden:

- Hij zegt de bijeenkomst die hij met vrienden had afgesproken af.
- Hij laat uitsluitend Cinna bij zich roepen.
- Hij stuurt alle anderen weg.

Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer als één van de antwoorden is gegeven 'er stonden slechts twee stoelen'.

11 maximumscore 2

- a. Cinna 1
- b. medestanders/aanhangers van Augustus 1

Opmerkingen

- *Niet fout rekenen wanneer bij b. als antwoord is gegeven 'tegenstanders/vijanden van Cinna'.*
- *Wanneer bij b. als antwoord is gegeven 'zichzelf/Augustus' geen scorepunt toekennen.*

12 maximumscore 2

- Augustus heeft het leven van Cinna gespaard.
- Augustus heeft hem zijn bezit/erfenis laten behouden.
- Augustus heeft hem een priesterschap verleend.

Of woorden van overeenkomstige strekking.

indien drie antwoorden juist zijn 2
indien twee antwoorden juist zijn 1
indien één of geen antwoord juist is 0

13 maximumscore 2

- a. locum (regel 43) 1
- b. diem (regel 43) 1

14 maximumscore 2

- a. Een aanslag voorbereiden (op Augustus) 1
- b. Hij/Cinna wil zelf keizer worden / de macht overnemen 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

Vraag	Antwoord	Scores

15 maximumscore 2

- a. Het gegeven dat hij een proces verliest door (toedoen van) een vrijgelaten slaaf / dat hij zijn eigen huis niet kan beschermen 1
- b. stolidi ingenii virum (regel 8) 1

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer bij b. alleen als antwoord is gegeven 'stolidi (ingenii) (regel 8)'.

Tekst 2

---

16 maximumscore 3

- a. Mensen houden ons in de gaten (terwijl ongelukken ons toevallig overkomen) / doen ons met opzet kwaad 1
- b. Het gevaar van de kant van mensen is dagelijks aanwezig (terwijl ongelukken maar zelden voorkomen) 1
- c. De aanval van mensen komt onverwacht/onaangekondigd (terwijl ongelukken van te voren een signaal afgeven) 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

17 C

18 maximumscore 1

Het derde deel / nullum blandius

19 maximumscore 1

hominum (a) effigies (b) animos (b) ferarum (a) (regel 10)

20 maximumscore 2

- Wilde dieren worden door noodzaak/honger/angst gedreven (anderen aan te vallen) 1
- Mensen scheppen er genoeg in (anderen aan te vallen) 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

21 maximumscore 2

- Seneca staat hier emoties toe / Seneca hecht hier belang aan zaken die voor- en nadelig zijn, 1
- terwijl apatheia (het vrij zijn van emoties) het ideaal van de Stoa is / terwijl deze zaken volgens de Stoa tot de indifferentia / de zaken die er niet toe doen behoren 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

22 maximumscore 2

- a. sapiens 1
- b. proficiens 1

Vraag	Antwoord	Scores

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

- Kolon 23**
- 23 **maximumscore 2**
 Quis sine querella moritur?
 Wie sterft (er) zonder (jammer)klacht?
- Kolon 24**
- 24 **maximumscore 2**
 Quis extremo die dicere audet:
 Wie durft op de laatste dag te zeggen:
- extremus** elke andere betekenis dan 'laatste' of een synoniem daarvan 0
extremo die op het einde van de dag 0
audet niet vertaald als vorm van **audio** 0
- Kolon 25**
- 25 **maximumscore 1**
 Vixi
 Ik heb geleefd
- Niet fout rekenen: Ik leefde
- Kolon 26**
- 26 **maximumscore 1**
 et (kolon 27) cursum peregi
 en ik heb de koers/baan volbracht
- Niet fout rekenen: **peregi** ik volbracht
cursum elke andere betekenis dan 'koers/baan' of een synoniem daarvan 0
perago elke andere betekenis dan 'volbrengen' of een synoniem daarvan 0
- Kolon 27**
- 27 **maximumscore 2**
 quem dederat fortuna
 die het lot had gegeven
- Niet fout rekenen: die door het lot was/is gegeven
 Niet fout rekenen: **dederat** heeft gegeven / gaf
 Niet fout rekenen: **do** in handen geven

Vraag	Antwoord	Scores
	Kolon 28 28 maximumscore 2 Quis non recusans, quis non gemens exit? Wie sterft niet terwijl hij zich verzet, wie (sterft) niet terwijl hij zucht? Niet fout rekenen: Wie sterft terwijl hij zich niet verzet, terwijl hij niet zucht Niet fout rekenen: Wie verzet zich niet, zucht niet wanneer hij sterft Niet fout rekenen: recuso weigeren	
	Kolon 29 29 maximumscore 1 Atqui hoc ingrati est: (Maar) toch is dit kenmerkend voor een ondankbaar mens: Niet fout rekenen: atqui nu echter / zeer zeker / daarentegen	
	Kolon 30 30 maximumscore 2 non esse contentum praeterito tempore. niet tevreden (te) zijn met de verstreken/voorbij(gegan)e tijd. Niet fout rekenen: praeterito tempore vertaald als ablativus absolutus (nadat de tijd verstreken is)	
	Kolon 31 31 maximumscore 1 Semper pauci dies erunt, Altijd zullen de dagen (te) weinig zijn / Altijd zullen er (te) weinig dagen zijn, Niet fout rekenen: erunt zijn	
	Kolon 32 32 maximumscore 1 si illos numeraveris. als je deze/die/ze geteld zult hebben / zult/zou/gaat tellen / hebt geteld / telt. Niet fout rekenen: numero opsommen	
	Kolon 33 33 maximumscore 1 Cogita Bedenk	

Vraag	Antwoord	Scores
Kolon 34 34 maximumscore 2	non esse summum bonum in tempore. dat het hoogste/grootste goed niet afhangt van tijd. Niet fout rekenen: non verbonden met Cogita (kolon 33): Denk niet dat ... <i>De woorden Quantumcumque est, boni consules zijn voorvertaald.</i>	
Kolon 35 35 maximumscore 2	Ut prorogetur tibi dies mortis, Ook al wordt de dag van de dood voor jou / de dag van jouw dood uitgesteld,	
Kolon 36 36 maximumscore 1	nihil proficitur ad felicitatem, niets wordt toegevoegd aan (je/het) geluk / er wordt niets toegevoegd aan (je/het) geluk, Niet fout rekenen: het voegt niets toe aan (je/het) geluk	
Kolon 37 37 maximumscore 2	quoniam mora non fit beatior vita, sed longior. omdat het/je leven door uitstel niet gelukkiger wordt, maar langer. mora vertaald als ablativus comparationis	0
Kolon 38 38 maximumscore 1	Quanto satius est gratum adversus perceptas voluptates Hoeveel beter is het om vol dankbaarheid wegens gekregen/genoten genoegens/genot	
Kolon 39 39 maximumscore 1	non aliorum annos computare, niet de jaren van (de) anderen te tellen, Niet fout rekenen: aliorum van een ander	

Vraag	Antwoord	Scores
40	Kolon 40 maximumscore 2 sed suos benigne aestimare et in lucro ponere! maar zijn/de eigen jaren welwillend/mild te waarderen/beoordelen en als winst te beschouwen!	
	Niet fout rekenen: suos je (eigen) jaren / zijn jaren suos hun benigne niet vertaald als bijwoord	0 0
41	Kolon 41 maximumscore 2 Hoc me dignum iudicavit deus, Dit vond (de) god mij waard(ig) / (De) god oordeelde dat ik dit waard was/ben,	
	Hoc hierdoor	0
42	Kolon 42 maximumscore 1 hoc satis est. dit is voldoende.	
	hoc hierdoor Wanneer ook in kolon 41 hoc met ‘hierdoor’ is vertaald, hier niet meer aanrekenen.	0
43	Kolon 43 maximumscore 1 Potuit plus, Hij had meer kunnen geven,	
44	Kolon 44 maximumscore 1 sed hoc quoque beneficium est. maar dit is ook / ook dit is een gunst/welddaad.	
	hoc hierdoor Wanneer ook in kolon 41 en/of in kolon 42 hoc met ‘hierdoor’ is vertaald, hier opnieuw aanrekenen tot een maximum van 2 scorepunten.	0

Vraag	Antwoord	Scores

Kolon 45

45 maximumscore 2

Grati simus adversus deos,

Laten wij dankbaar zijn / We moeten dankbaar zijn tegenover de goden,

Niet fout rekenen: **Grati simus** Mogen we dankbaar zijn / We mogen dankbaar zijn / We zouden dankbaar kunnen zijn / We kunnen dankbaar zijn

Grati simus we zijn dankbaar

0

gratus elke andere betekenis dan 'dankbaar' of een synoniem daarvan

0

Kolon 46

46 maximumscore 2

grati adversus homines, grati adversus eos,

dankbaar tegenover de mensen, dankbaar tegenover hen,

gratus elke andere betekenis dan 'dankbaar' of een synoniem daarvan
Wanneer ook in kolon 45 **gratus** onjuist is vertaald, hier niet meer aanrekenen.

0

Kolon 47

47 maximumscore 2

qui aliquid nobis praestiterunt.

die ons iets hebben gegeven / iets voor ons tot stand hebben gebracht / iets voor ons hebben betekend.

praesto overtreffen

0

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Seneca, De Clementia 1, 9
tekst 2	Seneca, Epistula ad Lucilium 103
tekst 3	Seneca, De Beneficiis 5, 17, 5-7